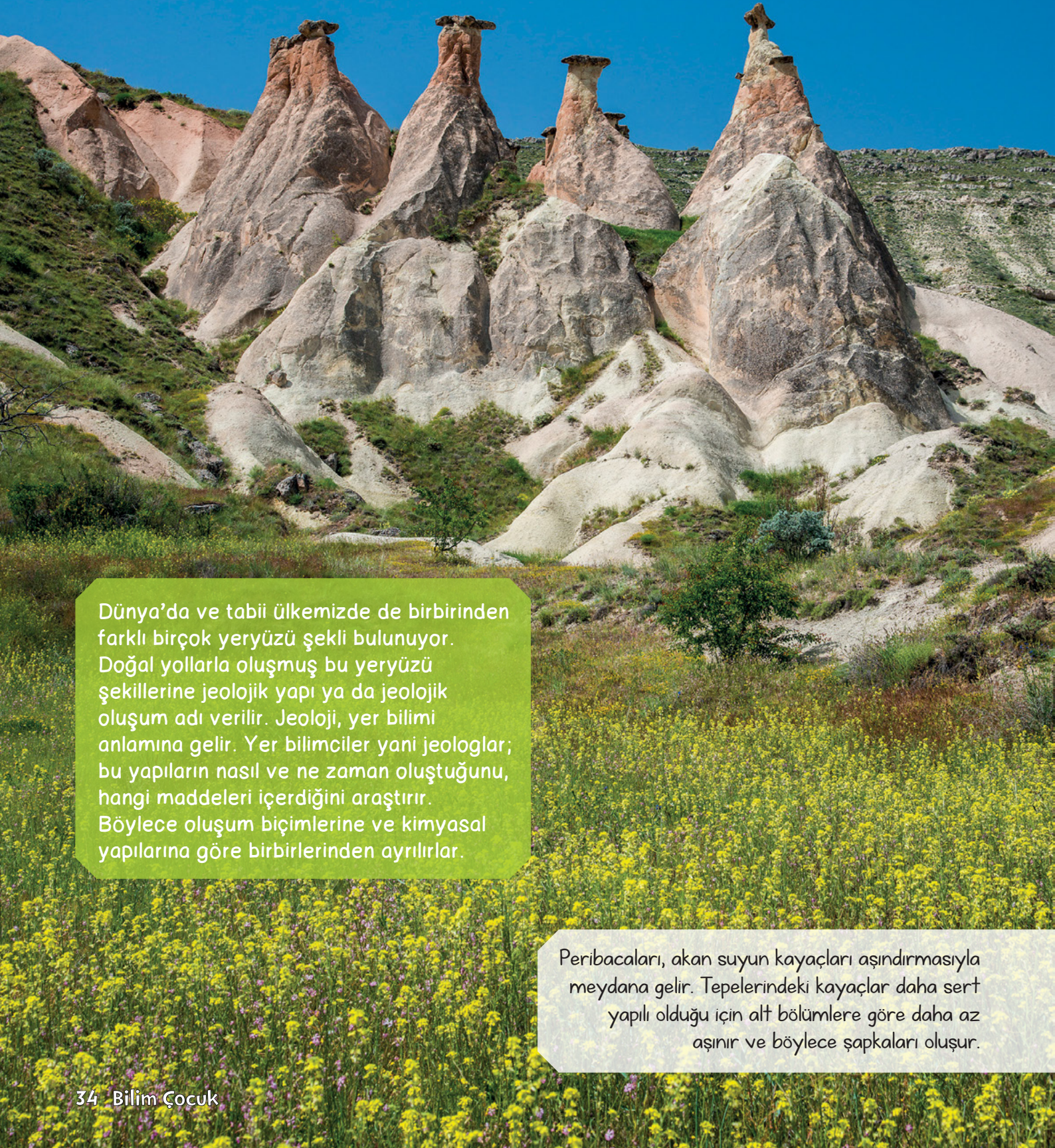

YERYÜZÜNDEKİ İLGİNÇ OLUŞUMLAR

Renkli dağlar, ilginç biçimli kayalıklar, dev kristaller...
Birbirinden güzel görünen ve oldukça etkileyici olan
yeryüzü şekillerini gelin, birlikte tanıyalım.

Dünya’da ve tabii ülkemizde de birbirinden farklı birçok yeryüzü şekli bulunuyor. Doğal yollarla oluşmuş bu yeryüzü şekillerine jeolojik yapı ya da jeolojik oluşum adı verilir. Jeoloji, yer bilimi anlamına gelir. Yer bilimciler yani jeologlar; bu yapıların nasıl ve ne zaman oluştuğunu, hangi maddeleri içerdiğini araştırır. Böylece oluşum biçimlerine ve kimyasal yapılarına göre birbirlerinden ayrılırlar.

Peribacaları, akan suyun kayaçları aşındırmasıyla meydana gelir. Tepelerindeki kayaçlar daha sert yapıları için alt bölümlere göre daha az aşınır ve böylece şapkaları oluşur.

İşte, bu jeolojik yapılardan bazıları...

Gördüğümüz rengârenk dağlar Çin'in Zhangye Ulusal Jeoparkı'ndaki Gökkuşağı Dağları. Bu jeopark, yaklaşık 320 kilometrekarelik alanı kaplıyor. Jeolojik yapının renkli katmanlarının oluşmasında demir mineralinin önemli bir etkisi bulunuyor. Oksijen ya da kükürt gibi farklı kimyasallarla tepkimeye giren demir minerali farklı renkler oluşturuyor. Tortular birikirken bu kimyasalların farklı yoğunlukta bulunduğu tabakalarsa farklı renlerdeki görüntüyü açığa çıkarıyor.

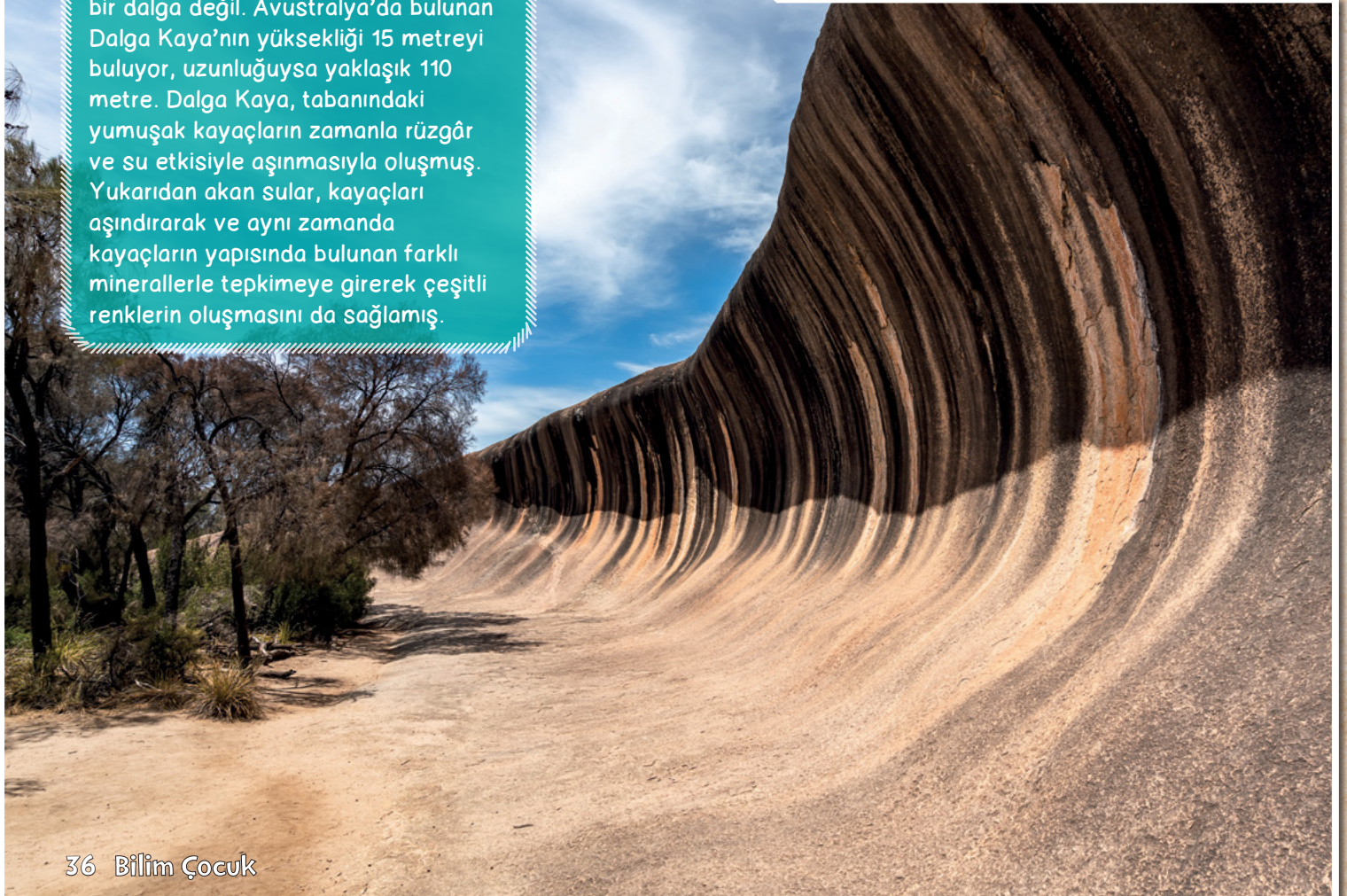

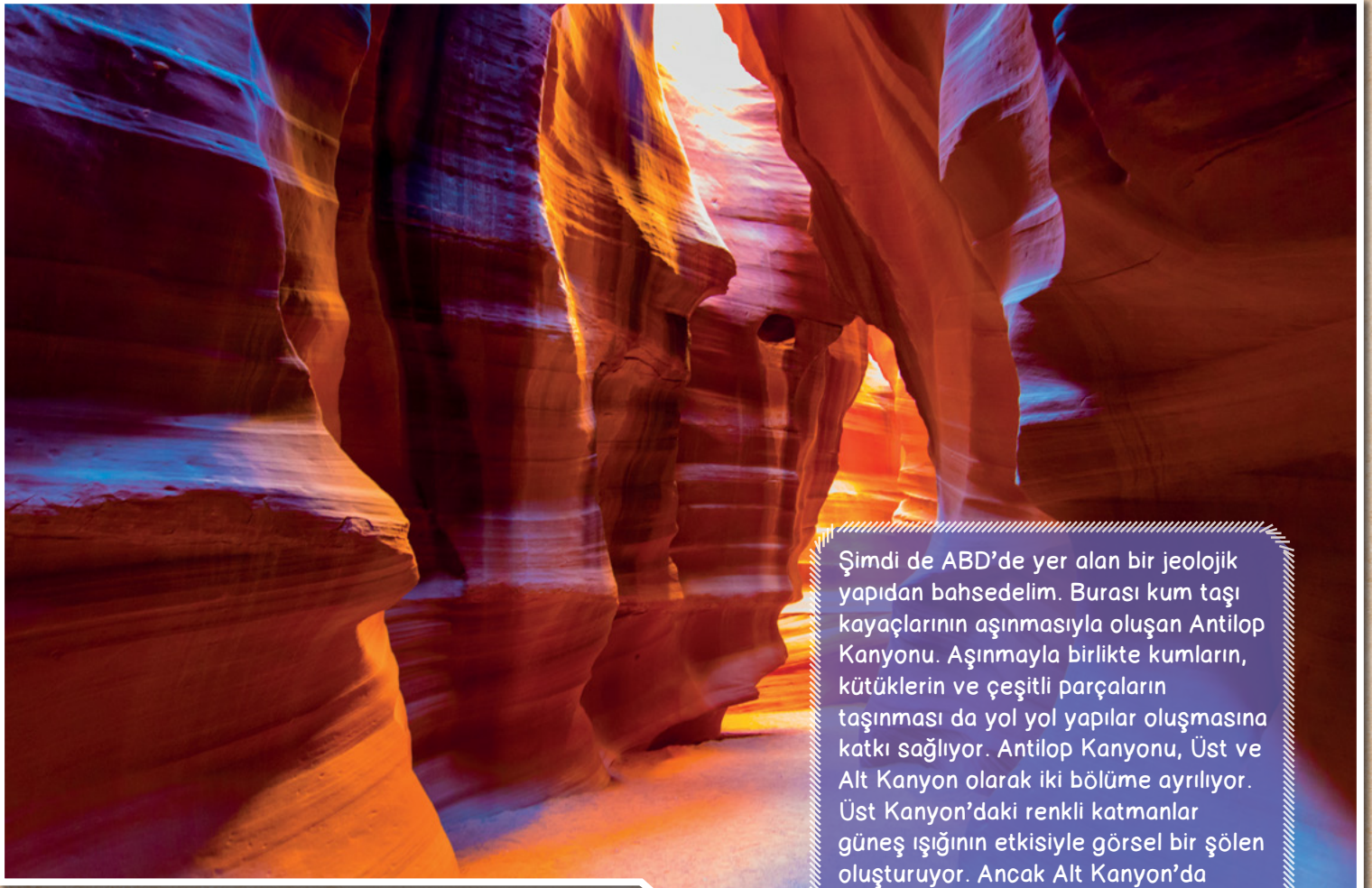
Kristal Mağarası ya da Dev Kristal Mağarası adıyla bilinen bu mağaradaki kristaller kocaman! Meksika'nın Naica kentinde yer alan jeolojik yapıyı, çevrede çalışan madenciler şans eseri ortaya çıkarmış. Mağaradaki kristallerin boyu 11 metreye, kütleliyse 12 tona ulaşıyor. Kristaller, jips ya da alçı taşı olarak bilinen bir mineralden oluşuyor. Farklı sıcaklıklardaki su kütlelerinin karşılaşmasıyla başlayan kristal oluşum sürecinin yaklaşık yarım milyon yıl sürdüğü düşünülüyor.

Çin'de bulunan Taş Ormanı karstik bir jeolojik yapı. Yani suyun etkisiyle çözünebilen kayalardan oluşuyor. Kayaların bulunduğu yaklaşık 350 kilometrekarelik bölgenin milyonlarca yıl öncesinde suyla kaplı, sığ bir deniz olduğu düşünülüyor. Kayalar su, rüzgâr, erozyon gibi etkenlerle zamanla çözünüp aşınarak şimdiki hâline dönüşmüş. Toprakta çıkan ağaçlara benzedikleri için de Taş Ormanı olarak adlandırılıyor. Sizce de ağaç gibi görünmüyorlar mı?

Okyanustaki kocaman bir dalgaya benzese de bu gördüğünüz gerçek bir dalga değil. Avustralya'da bulunan Dalga Kaya'nın yüksekliği 15 metreyi buluyor, uzunluğuysa yaklaşık 110 metre. Dalga Kaya, tabanındaki yumuşak kayaların zamanla rüzgâr ve su etkisiyle aşınmasıyla oluşmuş. Yukarıdan akan sular, kayaları aşındırarak ve aynı zamanda kayaların yapısında bulunan farklı minerallerle tepkimeye girerek çeşitli renklerin oluşmasını da sağlamış.

Şimdi de ABD’de yer alan bir jeolojik yapıdan bahsedelim. Burası kum taşı kayaların aşınmasıyla oluşan Antilop Kanyonu. Aşınmayla birlikte kumların, kütüklerin ve çeşitli parçaların taşınması da yol yapılı yapılar oluşmasına katkı sağlıyor. Antilop Kanyonu, Üst ve Alt Kanyon olarak iki bölüme ayrılıyor. Üst Kanyon’daki renkli katmanlar güneş ışığının etkisiyle görsel bir şölen oluşturuyor. Ancak Alt Kanyon’da yollar çok daha dar ve güneş ışığı bu alanlara daha az ulaşıyor.

Yandaki fotoğrafta Dev Geçidi’ni görüyorsunuz. İrlanda’da yer alan bu yapı, bazalt adlı volkanik kayalardan oluşuyor. Volkanik bir patlamanın ardından sızan lavlar soğuyup sertleşmiş. Sonra çatlayan kayalar sütun hâlini alarak bu görüntüyü oluşturmuş. Yaklaşık 40 bin sütun bulunan bölgede en yüksek sütunun boyuysa 12 metre kadar.

Mısır'da yer alan Beyaz Çöl'deki bu biçimler size de ilk bakışta peribacalarını anımsattı mı? Biçim olarak benzeseler de buradaki jeolojik yapı, daha farklı özelliklere sahip. Adından da anlaşılacağı gibi beyaz kumları bulunan çölde bazı büyük yapılar da yer alıyor. Beyaz renkte kireç taşından oluşan bu kayalar rüzgâr ve rüzgârla uçuşan kumların etkisiyle aşınarak bu biçimleri almış.

Şimdi sıra ülkemizde bulunan ve etkileyici bir jeolojik yapı olan Denizli'deki Pamukkale travertenlerinde. Traverten, çeşitli nedenler sonucu çökelen maddelerin oluşturduğu bir kayadır. Beyaz rengi almasında, sıcaklık ve hava şartları gibi nedenler etkili oluyor. Burada 17 sıcak su bölgesi vardır ve akan suyun sıcaklığı 35 ila 100 derece santigrat olabilir. Sıcaklık, başta yumuşak hâldeki çökeltilerin sertleşerek traverten kayaları oluşturmasında etkili oluyor.